

23.10.2014

Julkinen

Oikeusministeriö

OM:n lausuntopyyntö 19.9.2014, OM 1/62/2013

**LAUSUNTOPYYNTÖ EHDOTUKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI
EDUSKUNNALLE LAEIKSI RIKOSUHRIMAKSUSTA JA ERÄIDEN SIIHEN
LIITTYVIEN LAKIEN MUUTTAMISESTA**

Oikeusministeriö on pyytänyt valtiovarainministeriöltä lausuntoa edellä mainitusta ehdotuksesta hallituksen esitykseksi.

Oikeusministeriö ehdottaa säädettäväksi rikosuhrimaksulain sekä muutettaviksi eräitä siihen liittyviä lakeja. Uuden lain nojalla jokaiselta täysikäiseltä rikoksentekijältä perittäisiin rikosuhrimaksu, jos tekijä tuomitaan rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta. Maksu perittäisiin myös oikeushenkilöltä, jos se tuomitaan yhteisösakkoon. Rikosuhrimaksun määräisi tuomioistuimien, syyttäjien tai poliisin saman menettelyn yhteydessä, missä rikosasia käsitellään. Tuotoilla rahoitettaisiin rikoksen uhreille suunnattuja tukipalveluja. Rikosuhrieläin voimaantulo riippuu oikeushallinnon tietojärjestelmähankkeiden toteutumisaikataulusta.

Suomessa rikoksen uhrien tukipalvelujen tuottaminen on pitkälti ollut järjestöjen varassa. Rahoituksen riittämättömyys ja epävarmuus heikentävät palvelujen saatavuutta ja palveluntarjoajien toimintaa. Uhrien tukipalvelujen kehittämiseen velvoittavat myös kansainvälisesti ns. uhridirektiivi (EU/2012/29) sekä elokuussa 2014 voimaan tullut Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. Po. instrumentit asettavat vähimmäisvaatimuksia tukipalveluille. Muutamissa unionin jäsenmaissa on käytössä järjestelmä, jossa uhrin etuja edistävää toimintaa rahoitetaan sakkotuloilla tai rikoksentekijöiltä perittävillä maksuilla.

Valtiovarainministeriö toteaa lausuntonaan seuraavan.

1. Tullin oikeus määrätä rikosuhrimaksu

Valtiovarainministeriö haluaa kiinnittää huomiota siihen, että poliisin lisäksi Tulli voi käyttää tuomiovaltaa tuomioistuinten ulkopuolella rangaistusmääräysmenettelyssä ja rikesakkomenettelyssä. Jos tullirikos voidaan käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä, tutkinnanjohtaja tai tehtävään määrätty muu tullimies voi antaa rangaistusvaatimuksen. Jos Tullin tutkittavana olevasta rikoksesta voidaan määrätä seuraamukseksi rikesakko, tullimies voi määrätä sen. Koska Tulli voi määrätä rikosakon, sen tulisi voida määrätä samassa menettelyssä myös rikosuhrimaksu.

Tullin toimivallasta antaa rangaistusvaatimus ja määrätä rikesakko on säädetty erikseen valtiovarainministeriön hallinnonalan lainsäädännössä. Tällä hetkellä tullimiehen oikeudesta säädetään tullilain (1466/1994) 46 §:ssä. Vireillä olevan lakiuudistuksen myötä tullilain 46 § kumottaisiin ja asiasta säädettäisiin jatkossa rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (*jäljempänä TRT-laki*) 2 luvun 7 §:ssä. Lakiehdotuksen sisältävä hallituksen esitys (HE 174/2014 vp) on annettu eduskunnalle 25. syyskuuta 2014. Lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2015 alusta.

Ehdotuksella ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia Tullin toimintaan tai resursseihin. Rikosuhrimaksu olisi määrättävä aina viran puolesta, kun edellytykset täyttyvät. Tullilla ei olisi harkintavaltaa sovitella maksun määrää tai jättää se määräämättä. Tullin ei tarvitsisi myöskään arvioida maksun suuruutta, sillä kiinteä summa määräytyisi suoraan vankeusuhan pituuden perusteella. Maksun määrääminen tapahtuisi viran puolesta samassa yhteydessä, kun tullimies määrää rikosakon. Maksupäätökseen ei saisi hakea muutosta erikseen vaan ainoastaan pääasian muutoksenhaun yhteydessä. Tämä olisi prosessiekonomisin tapa määrätä maksusta.

Rikesakko voidaan antaa useista tieliikenneriikkomuksista ja rikoksista. Hallituksen esityksessä on arvioitu, että suuri osa rikosuhrimaksuista keräytyisi näistä teoista (HE s. 17). Tulli harjoittaa liikennevalvontaa yhdessä poliisin ja rajavartiolaitoksen kanssa. Rajanylityspaikalla Tulli huolehtii päivittäisestä liikennevalvonnasta omien päätehtäviensä ohella. Tullin valvonta perustuu useaan eri lakiin, kuten mm. tieliikennelakiin (267/1981) ja ajoneuvolakiin (1090/2002). Myös tästä syystä olisi tarpeen säätää Tullin oikeudesta määrätä rikosuhrimaksu.

Hallituksen esityksessä on viitattu rikosuhrimaksun määräämisen kannalta keskeisiin tietojärjestelmähankkeisiin, poliisihallinnon Vitjaan ja oikeushallinnon Aipaan (HE s. 19-20). Uutta Vitja-järjestelmää käyttää poliisin ohella mm. Tulli. Rikosuhrimaksujärjestelmän edellyttämien muutosten kytkeminen näihin hankkeisiin on järkevin ja kustannustehokkain ratkaisu. Muutosten toteuttamiseen liittyvät hallinto- ja tietojär-

jestelmäkustannukset on minimoitava. Loogisinta on myös kouluttaa uudesta laista siinä vaiheessa, kun opastetaan uuden tietojärjestelmän käyttöön. Tietojärjestelmän tulisi tukea sakon kirjoittavaa viranomaista siten, kuin ehdotuksessa esitetään. Tullimiehen ei tarvitsisi sakottamisen yhteydessä miettiä, onko kyseessä vankeusuhkainen rikos, vaan tieto tulisi suoraan tietojärjestelmästä.

Valtiovarainministeriö esittää, että rikosuhrimaksulain 4 §:ään lisätään Tulli maksun määrääväksi viranomaiseksi esimerkiksi seuraavalla tavalla (ehdotus tummennettu ja alleviivattu):

4 § Maksun määrääminen

Rikosuhrimaksun määrää tuomioistuin. Sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain (754/2010) mukaisessa menettelyssä rikosuhrimaksun määrää syyttäjä tai poliisimies. Tullimies määrää rikosuhrimaksun rikesakkoasiassa noudattaen, mitä lain rikostorjunnasta Tullissa (/) 2 luvun 7 §:ssä säädetään rangaistusvaatimuksen antamisesta ja rikesakon määräämisestä.

2. Valtiovarainministeriön lakiuudistuksen vaikutus

Niin nykyisen tullilain 46 §:ssä kuin TRT-lain 2 luvun 7 §:ssä viitataan menettelyjen osalta rangaistusmääräysmenettelystä annettuun lakiin (692/1993) ja rikesakkomenettelystä annettuun lakiin (66/1983). Kaksi viimeksi mainittua lakia on ollut tarkoitus korvata sakon ja rikesakon määräämisestä annetulla lailla (754/2010, *jäljempänä sakkomenettelylaki*), jonka voimaantulosta säädetään erikseen. Samalla on ollut tarkoitus muuttaa tullilain 46 §:ää lailla 2010/763, jonka voimaantulosta on myös ollut tarkoitus säätää erikseen. Voimaantuloon on vaikuttanut oikeushallinnon tietojärjestelmähankkeiden eteneminen.

Jos TRT-laki annetaan, sen myötä kumottaisiin sekä tullilain 46 § etä säännöksen muuttamista koskeva oikeusministeriön laki 2010/763. Jos tullimiehen oikeuteen antaa rangaistusmääräys tai rikesakko on tarpeen tehdä muutoksia, olisi ne jatkossa tehtävä TRT-lakiin. Valtiovarainministeriö pyytää siinä tapauksessa oikeusministeriötä kiinnittämään huomiota siihen, tarvitseeko lainkohtaa tullimiehen oikeudesta muuttaa joko rikosuhrimaksulain tai sakkomenettelylain vuoksi.

3. Rikosuhrimaksu- ja sakkotulojen seuranta

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että rikosuhrimaksun tuotto on ehdotuksessa arvioitu verrattain pieneksi ja että rikosuhrimaksu saattaisi vähentää valtiolle kertyvien sakkotulojen määrää, koska rikosuhrimaksu olisi sakkoihin nähden ensisijainen. Ministeriö pitää tärkeänä jatkossa tapahtuvaa seurantaan rikosuhrimaksujen ja sakkojen tuosta ja järjestelmän kokonaiskannattavuudesta. Rikosuhrimaksuista ja

sakkotuloista saatavaa tulokertymää tulee seurata kokonaisuutena heti järjestelmän toteuttamisen jälkeen ja tarvittaessa tehdä kannattavuuden ylläpitämiseksi tarpeelliset muutokset maksuvelvollisuuden laajentamiseksi ja maksujen korottamiseksi sekä muiksi mahdollisesti tarpeellisiksi muutoksiksi.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Martti Hetemäki

Osastopäällikkö,
budjettipäällikkö

Hannu Mäkinen

Tiedoksi

VM/JulkICT, KAO, VO
VM/BO(Majanen, Inha, Vallinheimo, Wardi)